

BUITEN

30^E JAARGANG N^O. 26

ZATERDAG 27 JUNI 1936

SCHOUW IN DEN SALON VAN HET KASTEEL MHEER
(BIJ HET ARTIKEL: „MHEER”)

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

OVER EEN OUD HUIS EN EEN WITTE JUFFER, DOOR JAC. GAZENBEEK	BLZ. 302—303, 312
MHEER (GEÏLL.), DOOR MR. E. FRANQUINET	BLZ. 301, 304—307
CERASTIUM TOMENTOSUM (GEÏLL.), DOOR G. KROMDIJK	BLZ. 307—308
TWEE SCHOENLAPPERS (GEÏLL.), DOOR DR. G. BARENDRÉCHT	BLZ. 308—310
„HOLLANDERSTADT” IN DUITSCHLAND (GEÏLL.), DOOR F. WULF	BLZ. 309—312
DE PLAS, DOOR WS.	BLZ. 311
ZON EN SCHADUW BIJ DE VISCHPOORT TE HARDERWIJK (ILL.)	BLZ. 312

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar Rokin 74—76, Amsterdam. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventueele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, is verboden.

Over een oud huis en een witte juffer

DOOR JAC. GAZENBEEK

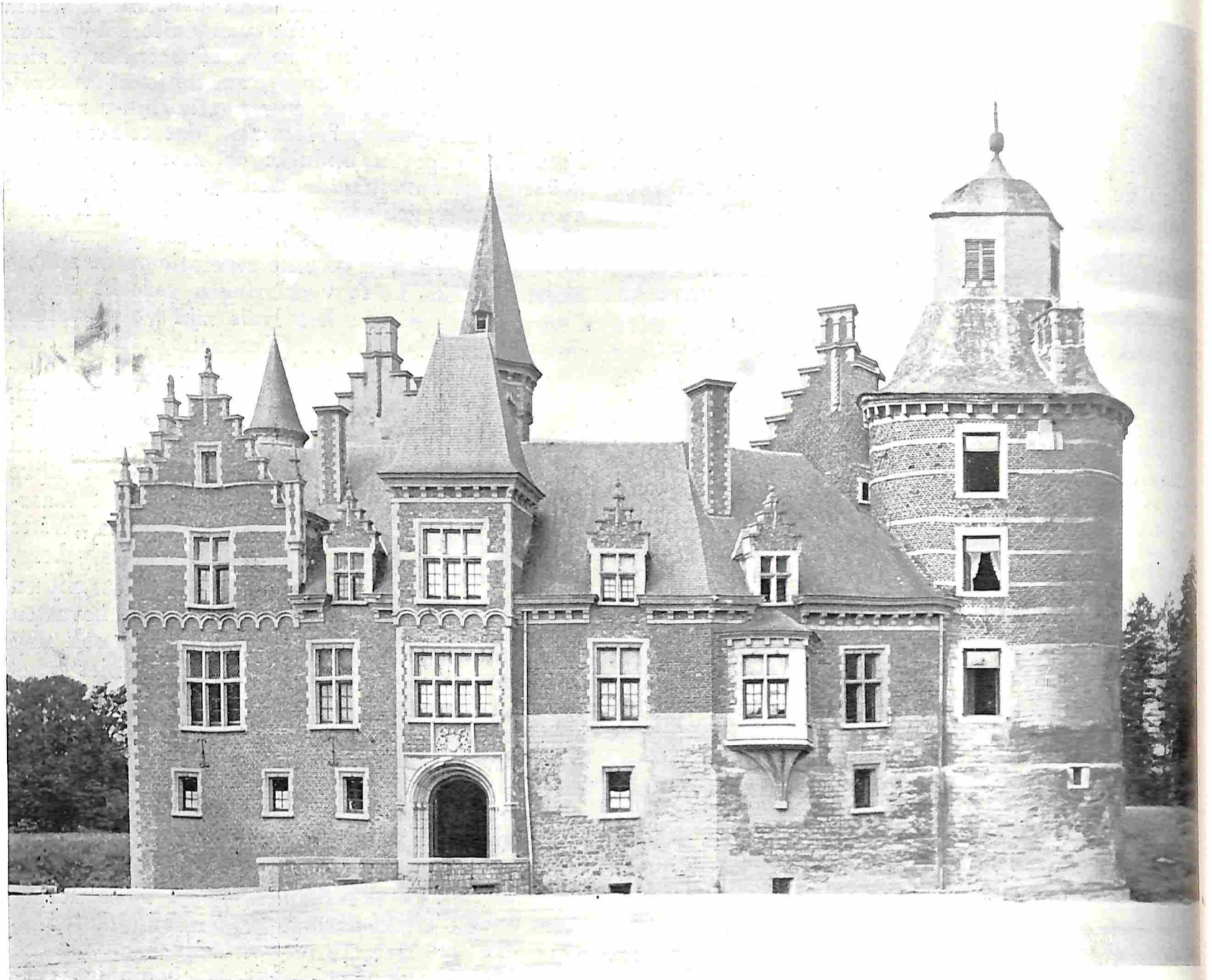
EEN lange wandeling bracht mij in den laten voorjaarsmiddag achter het oude „buiten „Kernheim” met zijn fraai bosch van beuken en dennen, zijn groenende akkers en waterpartijen. In een wijden kring rondom liggen er de oude boerderijen, de meeste van het Saksische type (Halledwarshuis) en dikwijls karakteristieke namen voerend: de Slijpkruik, Pothoven, Betrum, Proostdij e.a. Breede wallen omgeven de gras- en bouwkampen en bij de meeste hoeven treft men nog de rustieke schaapskooien aan, overblijfselen uit den tijd, dat de gemeenschappelijke heide onverdeeld en onontgonnen was en de kunstmest haar intrede nog moest doen. Verrukkelijk is het zwerven door dit lage land achter Kernheim, waar in morgen en avond de vogels nu niet ophouden te zingen, waar de stekelbrem reeds bloeit in December en de prachtig blauwe maagdepalm naast de frêle boschanemonen zijn bloemen opent onder het nog dorre hout. Stil ligt het grauwe heerenhuis in den avond en nog altijd is er iets in de sfeer, dat herinneringen oproept aan verre tijden. Oude geslachten hebben Kernheim in bezit gehad en bewoond: van Udo den Booze (1426) tot de graven van Bentinck op den huidigen dag, en, zooals het gewòndlijk gaat met kastelen, kloosters en ridderhofsteden, er zijn vele verhalen in omloop over de dingen, die zich daar in vorige eeuwen zouden hebben afgespeeld. Nauwgezette studie en onderzoek hebben wel geleerd, dat we zulke overleveringen moeten lezen cum grano salis, maar dit neemt niet weg, dat er soms belangwekkende elementen schuilen in de volksverhalen, die van ouder op ouder overgingen en tot op dezen dag bewaard zijn gebleven. In den schemeravond huiswaarts keerend, praatte ik nog even bij Marten, den gewezen nachtwacht, die in den goeden, ouden tijd waakte voor veiligheid en eigendom der dorpelingen, doch die sinds vele

jaren de ratel op zolder heeft weggeborgen en rustig van z'n kleine pensioen geniet. De nieuwe wets georganiseerde nachtveiligheidsdienst heeft zijn taak overgenomen. . . . De nachtwacht is nu altijd een stoere figuur, maar z'n breede baard is zilverwit geworden en de oogen staan niet meer zoo scherp-onderzoekend als veertig jaren geleden. Overigens draagt hij zijn acht kruisjes met eerekrans. Eigenlijk was ik met opzet langs het huis van Marten teruggewandeld: hij behoort n.l. tot de oudste ingezetenen, was uiteraard veel lang den weg, heeft een sterk geheugen en weet bovendien vele verhalen en verhaaltjes over oude dingen en dorpsche voorvallen. Omtrent Kernheim zou hij misschien ook wat te vertellen hebben en zou zat ik dan bij hem in de keuken en kwam hem met mijn vragen aan hoord. Glimlachend schudde de oude baas echter het hoofd. „Nee, van Kern'em weet ik niks bizonders. Je moet trouwens niet geleuven, wat de mense' vertellen over spoken. Die binne' d'r tegenwoordig niet meer. . . .” Doch ik geef dat maar zoo niet op en als we aan onze tweede kop koffie zijn, wordt hij wat praatlustiger. Vooral wanneer ik hem mijn meening begin te verkondigen en luk-raak vertel, wat ik wel eens gehoord heb. Ik vlecht er opzettelijk dingen in, die kant noch wal raken en verzin personen, die op Kernheim wel eens wat „gezien” hebben. Dat maakt de tong van den Veluwe naar los, hij schudt het hoofd, alsof hij zeggen wil: — Je weet er niks van, ze hebben je allemaal leugens verteld. — en om die nu eens recht te zetten, zal hij vertellen, wat zijns inziens aannemelijker klinkt. „Och”, begint hij, „d'r wordt een heeleboel onzin verteld over spoken en weerwolven, maar d'r zijn evengoed wel es van die dingen, waar je niet met je verstand bij kunt. Als jongens hoorden we al, dat 't op Kern'em spookte, dat er ondergrondsche gange' waren en zoo meer. Op 't Huis zelf kwam ik vaak genôg, want in de boerderij d'r achter, 't vroegere koetshuis, woonde een zwager van me. Die had 't er ook wel es over, dat het op Kern'em niet pluis was: je vernam d'r soms vreemde geluiden en op d'n zolder leek het soms of d'r iemand zuchtte, alsof die in hoogen nood verkeerde. Maar ja, al vertelden ze daar van die dingen, ik lachte d'rum: ze waren misschien bang in donker en verbéelden d'r eigen van zulke dingen te hooren. Affijn, u weet, dat ik vroeger veel ging slachten: hier in 't dorp maar ook wel buitenaf bij de boeren. Meestal gebeurde dat heel vroeg in d'n morgen. En zoo kreeg ik dan eens de boodschap om bij m'n zwager te kommen slachten. 't Was nog schemerig, maar niet mistig of zoo. Ik kon de beukeboomen langs d'n weg één veur één onderscheiden en de houtduive' vlogen al naar de Eng. Langs de „Drie linden”, die d'r nòg altijd staan, liep ik verder en net was ik bij den zijweg naar de boerderij of daar zie ik in de laan iemand aankomme'. Eerst dacht ik, dat 't m'n zuster was, maar nee, die zou toch zóó vroeg geen boodschappen gaan halen in 't dorp. En, dan nog, ze droeg altijd zwart en die daar ankwam, was in 't licht gekleed. Zeker een van de dames van 't Huis of een van de meiden, dacht ik toen. Ze kwam d'r vlug angetippeld, maar hoe dichter

ze bij kwam, hoe vreemder ik 't vond. D'r lagen heel wat dooie blaren op d'n grond en toch hoorde ik d'r niet loopen. 't Gekste was, dat ik d'r niet in 't gezicht kon zien: ze hield dat opzij of voorover; dat was niet uit te maken. ☼ Maar ja, ik was niet zoo gauw verschrokken en net toen ze me op de kruising van twee lanen voorbij ging, zei ik hardop: „Goeie mòrrege!” ☼ Ze zei niks weerom en toen — je kunt het gelooven of niet meneer — toen zag ik ineens iets héél bizonders. Toen ze langs me heen kwam, keek ik . . . dwàrs deur d'r heen! 't Was net of ze van wit glas was . . . Ik schrok en meteen gingen al die verhalen over de „witte juffer” me door 't hoofd. ☼ Het zweet brak me uit, maar toch greep ik naar m'n bijl. 'k Dacht: Als jij nou 't spook bint, dan zal ik je es op je fieselemie timmeren, dan is dat gedoe veurgoed uit de wereld. Ik wou d'n arm opbeuren, maar . . . ik kòn niet: 't leek wel of ik verlamd was, machteloos. Ik wier koud op m'n rug en bibberde op m'n beenen . . . ☼ Toen ik een paar tellen later omkeek, was d'r niks meer te zien en ik kwam op de boerderij met de bijl nog in de hand. M'n zuster zei: „Wat zie jij d'r gek uit, Marten! Ben je niet goed?” ☼ Ik lachte as een boer, die kiespijn hêt en zei: „Och, meid, ik mankeer niks. Geef me maar gauw een kom koffie, 't is frisch in d'n vroegen morgen.” ☼ Dàt is me op Kern'em overkomme, meneer; ik heb d'r nooit veul over gepraat en ik hoop nooit weer zoiets te beleven . . .” ☼ Dit was het verhaal van den ouden nachtwacht en toen ik later op den avond weer thuis zat in de gezelligheid van mijn kamer, raakte ik aan het peinzen over al deze dingen. ☼ De regen kletterde tegen de ruiten, de wind loeide buiten door de hooge beuken en ik dacht aan het grijze huis „Kernheim” dat daar nu ook in den boesterigen nacht verloren lag. ☼ Een avond om stil te zijn en te denken. Het verhaal over de „witte juffer” was daartoe wel een goede aanleiding, het verhaal dat sinds onheuglijke tijden de rondte doet en zoo bijna tot sage is geworden. Soms verschijnt het in een àndere aankleding, maar de oeroude kern is in wezen altijd dezelfde. Zoo is er het verhaal van den vrachtrijder op Arnhem, die meermalen dezelfde vrouwelijke verschijning zag. Eens toen er sneeuw lag (vertelde hij mij persoonlijk), ging hij aan den kant van den weg, waar de „Witte Juffer” gepasseerd was, kijken of er voetstappen stonden. Dit bleek niet het geval, maar het zegt ons wel, hoe geheel natuurlijk de man zijn waarneming beschouwde. ☼ Een geloofwaardige vrouw, mij eveneens uitstekend bekend en jaren als dienstbode in betrekking op het Huis, vertelde, dat er kamers waren, vooral één vertrek aan de Noordzijde, waar men bij het binnentreden altijd het gevoel kreeg of er iets was, dat je tegenhield, iets onzichtbaars, dat niet nader aan te duiden viel. ☼ De laatste indruk, dien ik hier vermeld, is de gewaarwording van een paar mijner kennissen, die zij in datzelfde vertrek opdeden. Ze konden hun bevinding (vermeld zij hier, dat zij mediamiek van aanleg waren) niet beter tegenover mij vertolken dan door te zeggen: „Er scheen een soort astrale stof aanwezig te zijn, die werkte als een onzichtbare doch sterke weerstand . . .” ☼ De vraag rijst nu of al deze mensen

bevangen zijn of waren door eenzelfde waan. Waren zij allen slachtoffer van duister bijgeloof, waren de dingen, die zij zagen of meenden te zien normale dingen, die angst, suggestie of verbeelding omtoverden in bovennatuurlijk-veronderstelde verschijningen? Het feit, dat telkens weer hetzelfde gegeven opduikt en zeer verschillend geëarde en ontwikkelde mensen, onafhankelijk van elkander, gelijksoortige getuigenissen afleggen, geeft zeker te denken. Een bakerpraatje gaat niet de eeuwen door van de eene generatie op de andere over. ☼ Men heeft verklaringen gezocht in gebeurtenissen, die in het Huis zijn voorgevallen: moord, mishandeling . . . (Kernheim was een oud-adellijk bezit en misschien een versterkte havezathe). Er is evenwel reden te veronderstellen, dat er nog een geheel àndere achtergrond is, waartegen wij de dingen moeten bezien, een achtergrond, die niets te maken heeft met mogelijke gruwelgeschiedenissen uit vorige eeuwen. ☼ Waarom anders zouden verhalen als die van de „Witte Juffer” ook gaan omtrent punten als Galgeberg, Hondslag, e.a. uit de omgeving? ☼ Het blijken immer oeroude plaatsen te zijn en de sagen bevatten overeenkomstige elementen, waarbij we ook nog in aanmerking hebben te nemen, dat zij niet enkel op de Veluwe bekend zijn, maar ook in andere provincies, in andere landen zelfs voorkomen. ☼ De nieuwere richting in de archeologie heeft zich zeer terecht ingelaten met al deze wonderverhalen en hand in hand met de folklore menige verrassende vondst en ontdekking gedaan. Zonneklaar bleek, dat sagen en legenden, spookverhalen, oude veld-, buurt-, en akkernamen zonder uitzondering bijna hoogst merkwaardige kernen, aanduidingen, bevatten. ☼ Het kwam herhaaldelijk vast te staan, dat de plaatsen, waar geheimzinnige verschijnselen optraden, iets te maken hadden met den godsdienst en het zieleleven onzer verre voorvaderen. Zij — deze plaatsen — waren meestentijds oude cultusplekken: offerplaatsen, tempels, gerichtplaatsen, grafvelden, en het bodemonderzoek leverde dan ook de bewijzen van een oeroude bewoning. ☼ Wanneer wij ons met Kernheim bezighouden, komen ons twee zienswijzen in de gedachten en wel in de eerste plaats die van den eenvoudigen man. „Kernheim” wordt door de boeren uitgesproken: „Keêrum” en wanneer zij u dien naam „Keer-um” verklaren, krijgt u een verhaal over Spaansche soldaten, die plunderend in den omtrek van het Huis verbleven en opgeschrikt werden door den jager van Harsselo, die 't Wilhelmus blies op zijn hoorn. ☼ De plunderaars waren van meening, dat de Staatsche troepen in aantocht waren, wendden den teugel en sloegen overhaast op de vlucht. Ze keerden dus òm — en de plaats heet, heel natuurlijk, nadien „Keer-um”, waarvan geleerde mensen het deftige „Kernheim” maakten . . . ☼ Een andere zienswijze is die van een bekend archeoloog en folklorist, die de naam Kernheim (hem) in verband brengt met Kèèr, de doodsgodin, eens vereerd in een steencirkel, een cairn (Iersch, oud-Keltisch woord). Zeker is, dat Hanenburg in het Kernheimsche bosch een heel merkwaardige heuvel is en dat het Iepersche wegje, dat vlakbij begint, door de bosschen gaat naar het geweldige grafveld van het Hondslag.

(Vervolg en slot op bladz. 312)

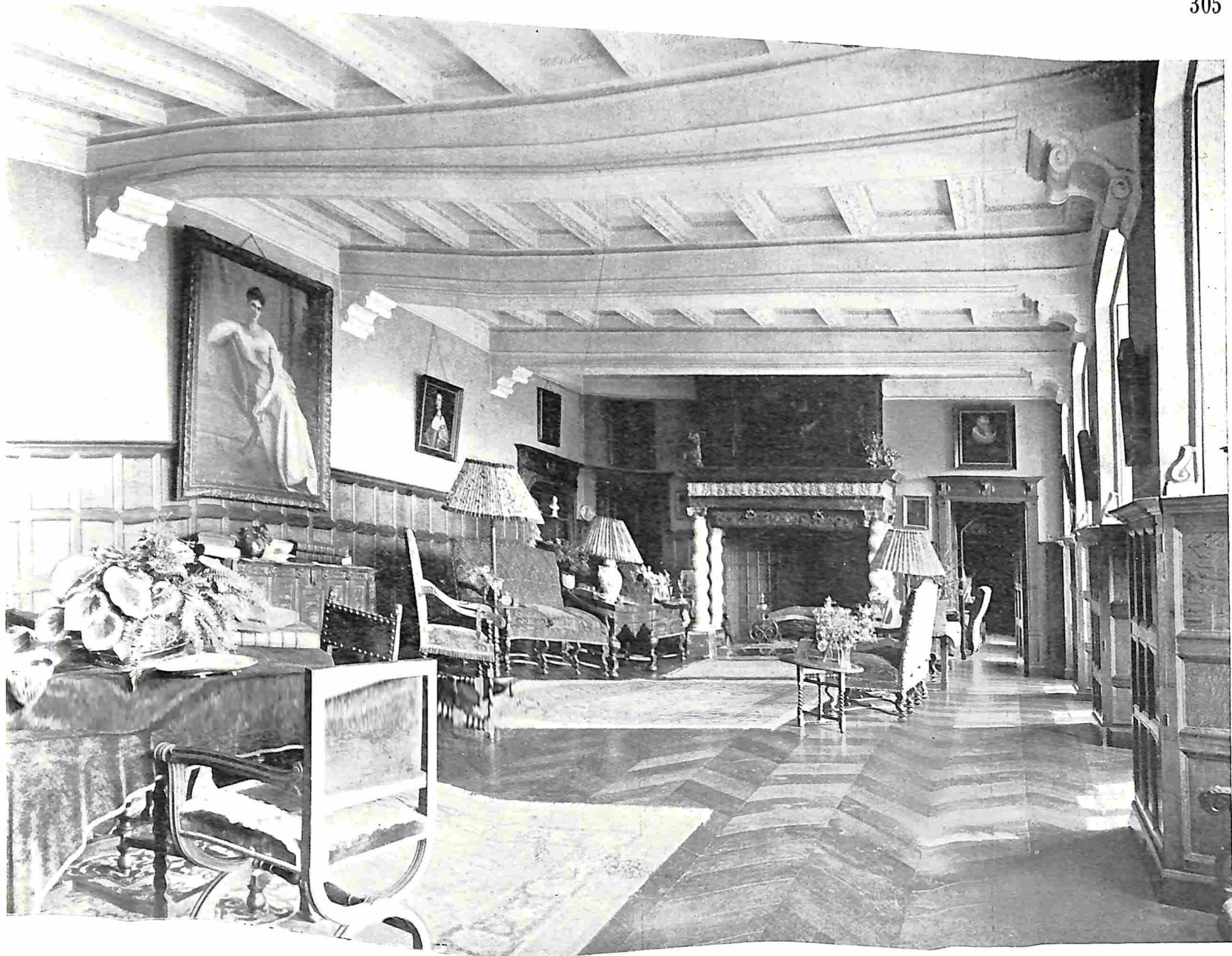
KASTEEL MHEER: VOORFRONT (ZUIDZIJDE) VAN HET WOONHUIS

MHEER

DOOR Mr. E. FRANQUINET

HOE vreemd dit ook moge schijnen voor hen, die zich Zuid-Limburg voorstellen als een tot op het been afgekloven toeristenstreek, een feit is het, dat zich langs de zuidelijkste Zuidgrens van dit vakantiegest-west-bij-uitstek een vrij breede strook uitstrekt, die niet alleen voor den gewonen vacatieganger, maar ook voor den meer verfijnden en met persoonlijken speurzin begiftigden toerist, ja zelfs voor het meerendeel der Limburgers zelf vrijwel terra incognita is, en wel het gebied, begrensd door de plaatsen Noorbeek, Reijmerstok, Gronsveld en Eijsden. En toch is deze landstreek, door haar bijzonder geaccidenteerd karakter, eenig in den lande. De wegen, die hier de heuvelruggen beklimmen, stijgen steiler en dalen in sneller tempo dan waar ook in Zuid-Limburg. Hun slingerende vaart levert op de meest onverwachte oogenblikken vergezichten op, die, juist om het onverwachte ervan, een bijzondere bekoring hebben. ☞ Doch niet alleen de natuur verdient hier alle bewondering, ook met het werk van menschenhanden, de groote boerenhofsteden en de kleine dorpjes en gehuchten is dit het geval. Men kan hier nog van die schilderachtige, oud-Lim-

burgsche hoekjes aantreffen, die elders hoe langer hoe zeldzamer worden. ☞ Een van die zoo bekoorlijke en toch zoo weinig bekende dorpjes is Mheer, gelegen aan den weg, die, komende van Gronsveld of Eijsden, via St.-Geertruid leidt naar Noorbeek. Mheer heeft, naast zijn natuurschoon en zijn pittoreske dorpsgezichten, die het met de andere dorpjes en gehuchten van deze streek deelt, dit op die andere plaatsjes vóór, dat het een kasteel bezit, dat inderdaad een bezienswaardigheid vormt op zichzelf. Komt men uit voornoemde richting en heeft men, den dorpsput voorbij, de stijgende, kronkelende dorpstraat bestegen, leidende naar de kerk, wier torenspits omhoog rijst op den top van den heuvel, dan vindt men aan zijn rechterhand een korten weg, over een steenen brug, die een droege gracht overspant, voerende naar een getorenden frontgevel. Zijt gij een minnaar van landschap-schoon, lezer, verpoos dan eerst even ter linkerkant van de brug in één der daarin aangebrachte loggia-achtige uitbouwsels, vanwaar gij een blik kunt slaan op een niet zeer breed, maar mooi dal, met aan de overzijde daarvan de beboschte hoogten van Noorbeek. Daarna wandelt ge het poortgebouw

SALON IN KASTEEL MHEER

binnen en leest daarbij in den torenvormigen krulgevel van het poorthuis de uitnoodigende spreuk: „Sit Pax inviolata tibi. 1612”. Hiermede zijt gij tevens ingelicht omtrent den ouderdom van dit gebouw, dat de oostvleugel vormt van den in U-vorm gebouwd, met de open zijde naar het woonhuis gelegen, voorburcht van het kasteel. Dat die spreuk zich bevindt tusschen twee schietgaten met hardsteen omlijsting, deert U, 20e-eeuwer, waarschijnlijk minder dan uw voorvaderen van vóór enkele honderden jaren, wanneer zij onaangediend de poort naderden. Behalve die spreuk en die schietgaten bemerkt gij in den poortgevel ook nog een gevelsteen, waarin gegraveerd het wapen van het geslacht Imstenraedt-Mheer. Tegen den frontgevel van het poortgebouw leunt aan de Zuidzijde een ronde toren met achthoekige, met leien gedekte spits, met kraagsteenen onder de kroonlijst en voorzien van schietgaten; aan de noordzijde, waar het gebouw in een krulgevel eindigt, vindt ge een soortgelijken ronden toren aangebouwd, echter iets hoger. Frontgevel en torens zijn opgetrokken in baksteen, op een onderbouw van vuursteen en onregelmatig metselwerk van kolenzandsteen, wat klaarblijkelijk wijst op grondslagen van ouderen datum. ☼ Inderdaad treft ge in den tegenoverliggenden westvleugel van den voorburcht overblijfselen aan van een poortgebouw met geprofileerde hardsteen deuroplijsting uit het jaar 1586. Die westvleugel bestaat overigens uit een samenraapsel van fragmenten uit diverse eeuwen. Zoo ziet ge er

boven een poortboog het wapen van het geslacht Imstenraedt-Bongart uit 1627, terwijl boven een anderen poortboog het jaartal 1729 prijkt. ☼ De Zuidvleugel van den voorburcht — die in zijn geheel gerestaureerd werd, in 1926, door Prof. Buchkremer uit Aken — biedt weinig merkwaardigs. Des te fraaier is de aanblik, dien gij geniet, wanneer ge, staande op het ruime binnenplein van den voorburcht, met den rug naar dien zuidgevel gewend, den blik slaat op het woonhuis van het kasteel, dat dan recht vóór u oprijst uit de overbrugde droge gracht, die het van dat binnenplein scheidt. Ge realiseert niet zonder meer, dat daar een flink, groot gebouw voor u ligt; de ruime binnenplaats, die tevens als het ware als voorplein voor het kasteel dienst doet, en ongetwijfeld ook de goede verhoudingen van het in uitstekenden staat van onderhoud verkeerende kasteel zelf wekken eerder den indruk van een kostbaar, ietwat barok kleinood. Het is merkwaardig, hoe goed de proporties van het kasteel Mheer bewaard gebleven zijn, ondanks de omstandigheid dat het in zijn tegenwoordige gedaante een conglomeraat vormt van uit verschillende eeuwen afkomstige onderdeelen. Stammen de fundeeringen en het benedengedeelte van de oostelijke helft van het voorfront en de zware ronde toren op den zuid-oosthoek ongetwijfeld uit de eerste helft der 17e eeuw, of uit vroegeren tijd, het grootste gedeelte van dat front is in de tweede helft dier eeuw ontstaan, heeft ramen uit de tweede helft der 18e, alsmede in het begin der 19e eeuw

HET KASTEEL MHEER, WESTZIJDE

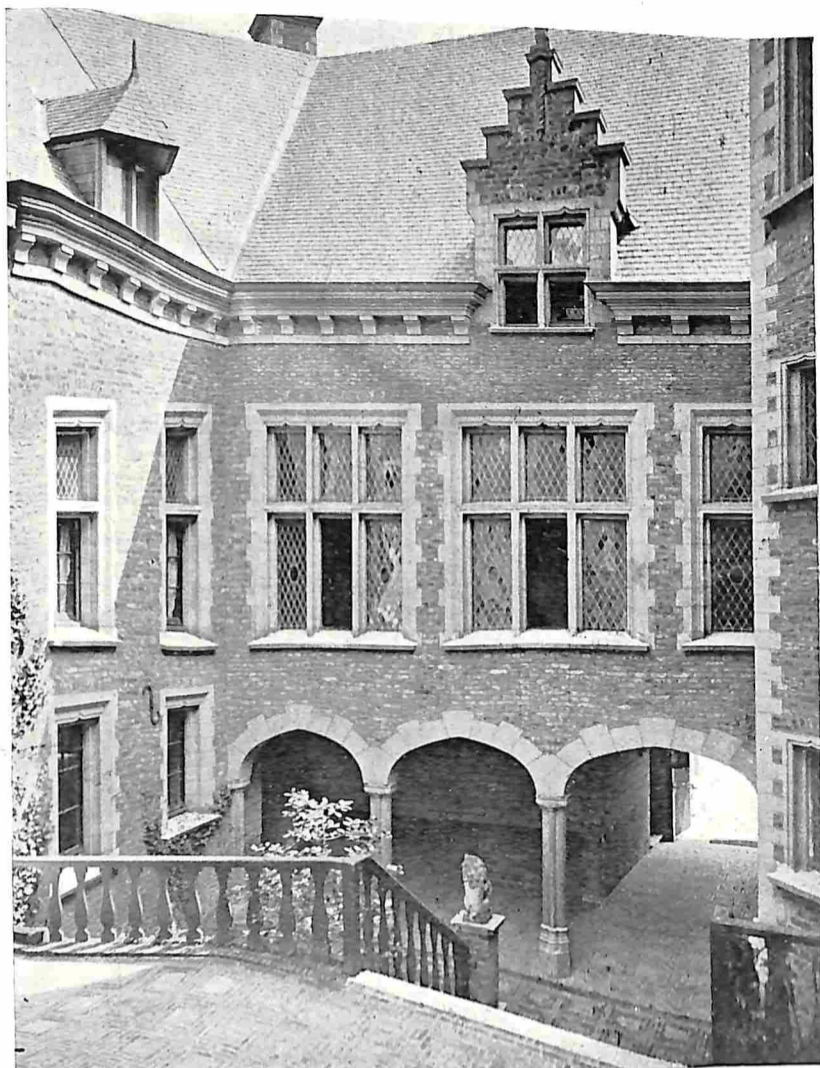
gewijzigde en na 1917 voor een gedeelte opnieuw veranderde en met den stijl van het geheel meer in overeenstemming gebrachte ramen. Wat het muurwerk betreft, vindt ge er op sommige plaatsen nog van zeer ouden datum, resten van het kasteel in een vroegeren vorm; een vorm, waarin blijkbaar gepast heeft een vierkante toren, waarvan eertijds zeer oude fundeeringen zijn gevonden aan den Noord-Oosthoek van het tegenwoordige kasteel. Ook in den westgevel is nog een groot fragment van ouden oorsprong, waaronder stukken in vuursteen met vischgraat-verband, bewaard gebleven. Veronderstel, dat het u veroorloofd is, de brug, die de verbinding vormt tusschen den hof van den voorburcht en het eigenlijke kasteel, te overschrijden en dit laatste te betreden — het is een bewoonde huizinge, die gij binnentreedt! — dan bevindt ge u op een niet zeer ruime, maar fraaie binnenplaats, waarvan de achterste helft zich terrasvormig boven de voorste helft verheft, daarmee verbonden door een breede trap. Het voorste gedeelte van de binnenplaats is overwelfd door een booggewelf, rustende op twee zuilen, zoodat men bij regenachtig weer van de toegangspoort af de woonvertrekken kan bereiken zonder nat te worden. Twee bronzen kanonnen, — eerste helft 18e eeuw —, afkomstig van het kasteel Terworm bij Heerlen, staan ter versiering op het plein opgesteld, terwijl, naast de in den traptoren en de gevels voorkomende wapensteenen van de geslachten Imstenraedt-Strijthagen (eerste helft 16e eeuw), Imsten-

raedt-de Loë en een fragment uit het eerste kwart der 16e eeuw, vertoonende het wapen van Kesselt met opschrift, zich daar eveneens een losse steen met het wapen van Mheer bevindt. ☞ Zijt ge toegelaten tot de woonvertrekken, dan bewondert ge, naast de keurige inrichting, verschillende mooi geornamenteerde schoorsteenen, zooals de imposante marmereen schoorsteen met gedraaide kolommen uit de 17e eeuw in den salon, de sterk gerestoreerde schoorsteenmantel uit de eerste helft der 16e eeuw met de wapens van Imstenraedt (links) en Strijthagen (rechts) in de studeerkamer, die ook zoo'n fraaie balkenpartij bezit, en, in een ander vertrek, een schouw uit het jaar 1667 met Karyatiden in grijzen steen. ☞ Gelijk reeds opgemerkt, zijn er aan het kasteel Mheer gedeelten te vinden, die van veel ouden datum zijn dan de huidige gebouwen, grootendeels stammende uit de tweede helft der 16e en het eerste kwart der 17e eeuw. Inderdaad bezat het geslacht Mheer reeds in de 14e eeuw de heerlijkheid en het „steenen huis“ (kasteel) van dien naam. Toen dit geslacht tegen het einde der 15e eeuw uitstierf, kwamen kasteel en heerlijkheid door aanhuwelijking in het bezit van het geslacht Imstenraedt. De laatste heer van Mheer uit dit geslacht was Johan Adolf, gehuwd met Christina de Loë en Wissen, die, als kinderlooze weduwe, in 1675 de heerlijkheid Mheer vermaakte aan haar neef, Philip Christoffel, Baron de Loë en Heer van Wissen en Conradsheim, in wiens geslacht het kasteel Mheer bleef tot op den huidigen dag.

Cerastium Tomentosum

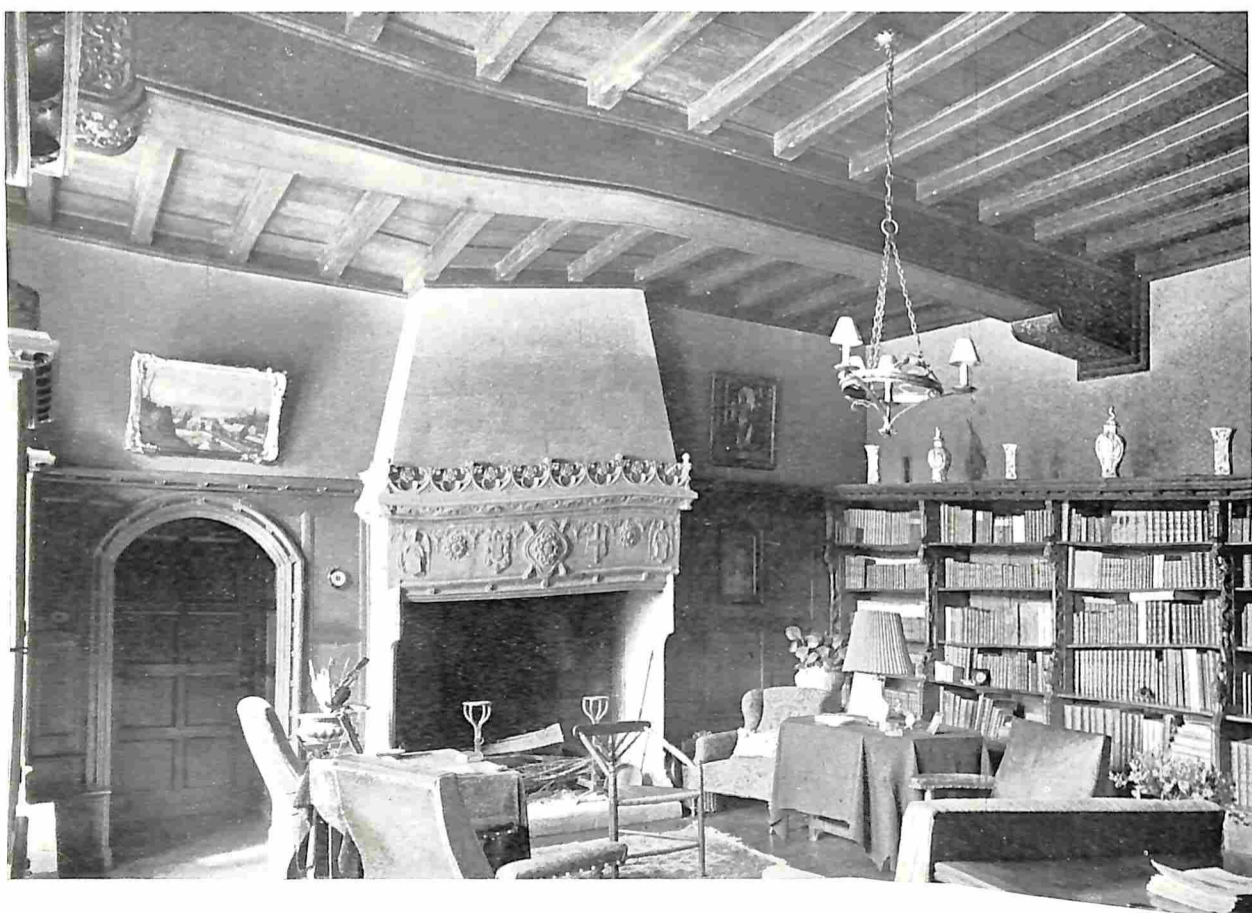
DOOR G. KROMDIJK

ALS je er in Mei-Juni op uit trekt, zie je overal langs velden en wegen de aardige kleine, witte bloempjes van de Akkerhoornbloem, *Cerastium arvense*. ☼ Het is een paar jaar geleden, dat we na een langdurige droogteperiode langs een hoogen spoordijk liepen te snuffelen en daarbij opmerkten, dat, hoewel de meeste gewassen van de droogte geleden hadden, de *Cerastiums* daarop een gunstige uitzondering maakten. Dergelijke dingen zijn het, die je langs zoo'n spoordijk — waar je eigenlijk heelemaal niet loopen mag — „ontdekken” kunt. — De inheemsche *Cerastiums* toonden ons hier overduidelijk aan, dat de standplaats van onze *Cerastiums* in den rotstuin, op een voedzaam, half beschaduwd plekje, eigenlijk niet de juiste was. Niet dat we over den groei te klagen hadden, deze toch was welig genoeg, doch de bloei liet toch wel wat te wenschen over. ☼ We hebben ons den hoogen drogen spoordijk voor oogen gehouden en onze eigen *Cerastiums* zoo spoedig mogelijk naar het droogste, zonnigste plekje in den rotstuin verplant. Resultaat: thans een zee van bloemen. ☼ Natuurlijk planten we in den rotstuin niet de gewone inheemsche *Cerastiums* — niet dat we ze niet mooi vinden, doch er zijn mooiere. *Cerastium tomentosum* of Viltige Hoornbloem is een van de meest voorkomende *Cerastiums*, die niet alleen uitmunt door een rijken bloei, doch bovendien met haar wit-viltig kruid ook zonder bloemen voor de noodige kleur in den rotstuin zorgt. In groote rotstuinen moeten op bepaalde punten de steenen de aandacht trekken, soms worden deze punten door omvangrijke rotsblokken gevormd. Hoe mooi zulke rotspunten ook mogen zijn, toch moeten we ze gedeeltelijk laten begroeien. Lang niet alle gewassen doen het op zoo'n steenachtigen bodem, doch de *Cerastiums* voelen er zich heel goed thuis. De groei kan soms zoo enorm zijn, dat het mes er aan

BINNENPLAATS VAN KASTEEL MHEER

te pas moet komen om ze een weinig in toom te houden. ☼ Niet alleen in den rotstuin, doch ook als randplant is ze bijzonder mooi, vooral als men ze als rand om een perk roode *Salvia's* of roode *mignon-Dahlia's* gebruikt. Voor perkbeplanting zijn ze echter niet geschikt, daarvoor duurt de bloeitijd wel wat kort. ☼ Heeft men een ouden muur in den tuin, dan kan men dezen heel goed met een paar *Cerastiums* beplanten, binnen eenigen tijd is zoo'n muur op bepaalde plekken geheel door een grijze vacht bedekt. ☼ Ook voor daktuintjes, die meestal heet en droog zijn, en waar dus lang niet alle gewassen willen groeien, kan men van de *C. tomentosum* heel goed gebruik maken. Vindt men het grijze kruid te weinig sprekend, dan kan men ze ook heel goed in combinatie met de lila-blauwe *Nepeta's* planten. Men dient er echter wel om te denken, dat ook de *Nepeta's* een behoorlijken omvang bereiken. ☼ Hoeveel grastaluds zijn er niet, die elken zomer weer verbranden! Als ge zoo'n talud beziet en het gras niet groen kunt houden, is het beter om dit maar op te ruimen en er *Cerastiums* voor in de plaats te zetten. Binnen

STUDEERKAMER IN KASTEEL MHEER

een paar jaar is uw heele talud met de grijze *Cerastium* begroeid, en als dan in Mei-Juni de mooie, witte bloempjes verschijnen, is zoo'n beplanting werkelijk iets heel bijzonders. ☼ Men kan dit na-jaar de planten bestellen, doch men kan ze thans ook in den vollen grond uitzaaien. Het zaad is heel goedkoop, men krijgt dus op deze wijze een groot aantal planten voor een luttel bedrag. Als ge nu zoo spoedig mogelijk zaait en later verspeent, kunnen ze 't volgend jaar reeds bloeien.

Twee schoenlappers

DOOR DR. G. BARENDRECHT

DE vlinders, die iedereen kent, bestaan voor de eene helft uit de witjes, voor de andere uit schoenlappers. Dat het klein half dozijn witjes van onze fauna een gemeenschappelijke volksnaam heeft, is niet te verwonderen,

want voor een niet ingewijde lijken die toch allemaal hetzelfde. Dat ze voor een, ook maar eenigermate aan goed waar nemen gewenden leek belangrijke verschillen vertoonden, doet daar niets aan af, want die categorie is toch ver in de minderheid! ☼ Iets anders is het met de schoenlappers. Dat is een groep van vlinders, die alleen maar gemeen hebben, dat zij

niet wit, maar bont gekleurd zijn. Verder verschillen de meeste soorten zooveel van elkaar, dat hier eerder de vraag opkomt wat die dieren eigenlijk aan elkaar bindt. Alleen de beide vossen lijken nogal veel op elkaar, maar de distelvlinder, *Atalanta*, koningsmantel en dagpauwoog verschillen hemelsbreed van elkaar, om van de zeldzamere soorten met gehakkelde vleugels nog maar te zwijgen. ☼ Op de vossen en ook op de *Atalanta* en distelvlinder, die ieder op eigen manier door hun zwerftochten nogal bijzonder zijn, komen wij nog wel eens terug, nu willen wij alleen even de aandacht vragen voor den dagpauwoog en den koningsmantel, de fraaiste van hun geslacht. ☼ Die dagpauwoogen krijgen we eigenlijk tweemaal in het jaar te zien, eerst in het vroege voorjaar, als de overwinterde exemplaren van den vorigen zomer uit hun winterverblijven te voorschijn komen en dan weer opnieuw in Juli en Augustus, als de smettelooze nieuwe generatie de zon tegemoet vliegt. Den overwinterden is het meestal wel aan te zien, dat zij al een „verleden” achter zich hebben. Zoo de vleugels al niet gerafeld of ingescheurd

CERASTIUM TOMENTOSUM

(Uit: „Vaste-, Tweejarige- en Rotsplanten”. Uitg. N.V. Turkenburg, Bodegraven)

zijn, hebben zij toch veel van hun frisheid verloren; het prachtige paarsbruin is tamelijk verflenst en de oogvlekken zijn vaak zoo van schubben ontdaan, dat de vleugels daar min of meer doorschijnend zijn geworden. Maar we zijn in dien tijd al blij met alles wat de eerste warme dagen te bieden hebben en dan letten we maar niet op zulke tekortkomingen. ☼ De Julidieren daarentegen kunnen den toets ook van de scherpste kritiek doorstaan. Diep-fluweelig is de paarsachtig roodbruine bovenkant van voor- en achtervleugels. De randen zijn donkerder, meer grijsachtig, op de achtervleugels neemt die kleur veel meer plaats in dan op de voorvleugels. De oogvlekken zijn dan ook in het helle zonlicht bijzonder mooi, vooral die van de achtervleugels, blauwe vlekken met een donkeren zoom, waaromheen een lichte, geelachtige band loopt, die op zijn beurt weer door een donkeren zoom begrensd wordt. In de voorvleugels bestaat

het hart van de oogvlekken juist uit roodbruine schubben en wordt aan de buitenzijde door een blauwen, aan de binnenzijde door een geelachtigen zoom begrensd. Tegen dat geel steekt dan weer heel mooi af de buitenste der twee zwarte vlekken, die den voorrand versieren. Ik beschrijf dit kleurpatroon met opzet zoo uitvoerig ter aansporing van den lezer om er

zelf ook eens op te letten. Dan zult ge meteen zien hoe die vlekken in details nog kunnen variëren. Als zoo'n vlinder eens even rustig gaat zitten hebben wij alle gelegenheid om hem even goed en op ons gemak te bekijken als een bloem. Wij kunnen dan ook de aardige teekening van het binnenste deel van den vleugelvoorrand zien, die bestaat uit afwisselende gele en zwarte krabbeltjes en de lange haarachtige schubben op den wortel van den achtervleugel. Wij zien dan ook de lange, geknopte sprieten, kenmerk van alle „dagvlinders” en kunnen constateeren, dat hij van zijn drie paar pooten slechts de laatste twee paren gebruikt om te loopen, het voorste paar blijft omhoog gedrukt tegen het borststuk, dat zijn de „poetspooten”. ☼ Als de vlinder zijn vleugels omhoog klapt kunnen wij er mooi de onderzijde van bekijken. Hier geen sprake van schitterende kleuren, alles is een fijne mengeling van wolkjes en krabbeltjes zwart en bruinzwart, die het met weer te vinden. ☼ Onze bewondering voor al dat moois wordt ook niet getemperd door onaange-

name gedachten over schadelijkheid en zoo, want nadeel berokkenen deze vlinders ons niet in het minst. De rupsen, donkere dieren met witte stippen en heel merkwaardig vertakte dorentjes, leven n.l. op brandnetels, waar zij in de eerste zomermaanden vaak in aantal te vinden zijn in groote spinsels, die op den duur de heele plant bedekken. Er zijn trouwens meer schoenlappers, die dat doen en als ge rupsen, gevonden op brandnetels, gaat opkweken, is het nog heelemaal niet zeker, dat ge dagpauwoogen zult zien verschijnen. ☼ Maar in alle geval ook geen koningsmantels, want de rupsen daarvan leven vooral op wilg, ook op peppels en berken en zien er heel anders uit: zwart met roode rugvlekken en vele korte, witte haartjes, waardoor zij er als het ware „berijpt” uitzien. ☼ De volwassen vlinder is nog grooter dan de dagpauwoog, waarvan trouwens ook vrij kleine exemplaren voorkomen. Zij krijgen wel een vlucht van 7 cm! De eerste indruk is, dat zij van boven heelemaal zwart zijn, met een lichten zoom langs beide vleugels, maar als wij beter toezien, blijkt die donkere kleur toch eigenlijk een heel merkwaardig soort bruin te zijn en de lichte band heel mooi lichtgeel. Vlak voor dien band zitten in het donkere gedeelte nog kleine blauwe vlekjes en dat alles te samen maakt een zeer voornamen indruk. Op de voorvleugel vinden wij bovendien nog een paar gele vlekken langs den voorrand. De onderzijde is zoo mogelijk nog donkerder dan van den dagpauwoog, maar met gele adertjes doorweven. ☼ Dezen koningsmantel vinden wij ook tweemaal in het jaar. In het voorjaar de overwinterde exemplaren van het vorige jaar en in Augustus en September de nieuwe generatie, die nog een heel leven voor zich heeft.

„Holländerstadt” in Deutschland

DOOR F. WULF

TOT de Remonstranten, die tengevolge van de godsdiensttwisten gedurende het Twaalfjarig Bestand het land verlieten om zich in den vreemde te vestigen, behoorde ook Willem van den Hove, heer van Wedde, Westerwolde en Bleiham, een familielid van Hugo de Groot, die

Foto Rutang

DAGPAUWOOG

leider werd van een groep Nederlandsche Remonstranten, welke naar Holstein uitweek. Willem van den Hove had met Hugo de Groot gemeen, dat hij niet van half werk hield. Alvoerenstegaan, onderhandelde hij met Hertog Frederik III van Holstein. Fredrik schijnt hem buiten gewoon vriendschappelijk te hebben ontvangen. Voorde theologische kwestie interesseerde hij zich blijkbaar maar matig. Hij begreep de Hollan-

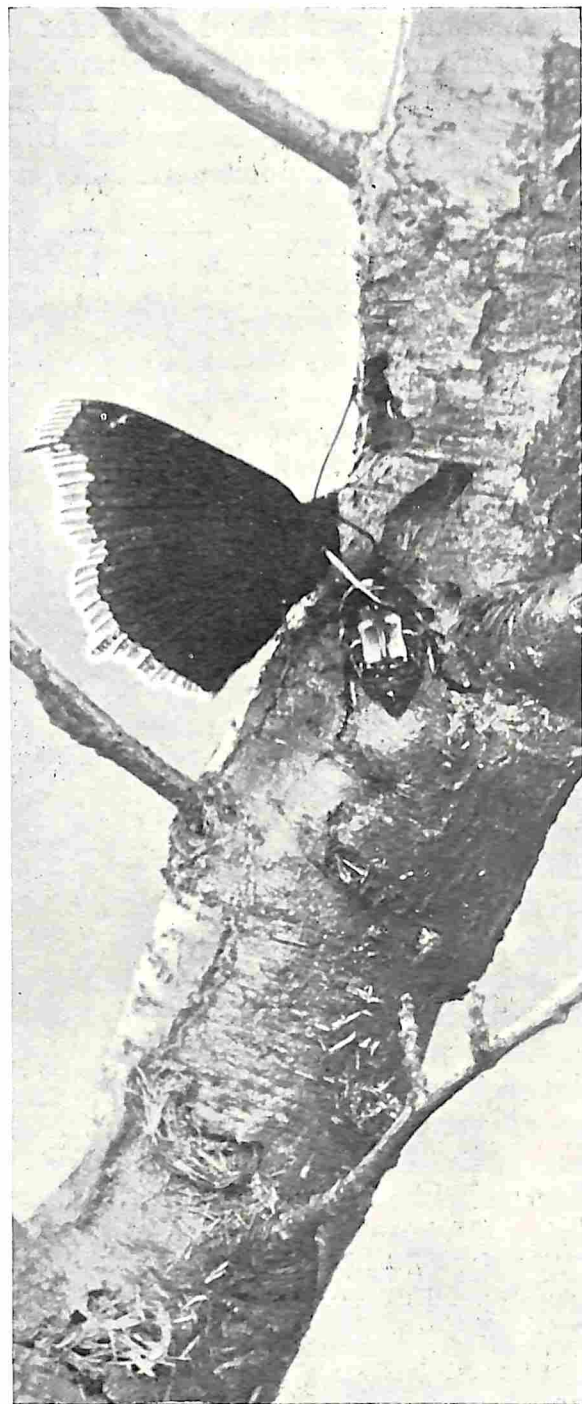

Foto Bartels
KONINGSMANTEL, SAMEN MET EEN ROZEN-
KEVERTJE, DRINKEND UIT WATER IN EEN
BASTNERF

ders niet, die, over de Spanjaarden zegevierend, niet zichzelf konden overwinnen, en de leer van den grooten Zwijger met voeten tredend, verschil van godsdienstig inzicht met wapengeweld meenden te moeten beslissen. Toch was Frederik III een bewonderaar van de Hollanders. Hij waardeerde vooral hun koopmansinzicht en hun ruimen blik . . . buiten hun landsgrenzen. Had het kleine Holland niet de geheele wereldscheepvaart en den geheelen wereldhandel onder zijn invloed gebracht? ☼ En de schrandere Holsteinsche hertog meende, uit de werkkraft van Willem van den Hove en de zijnen veel voordeel te kunnen trekken. Hij wist, dat de Hollanders den naam hadden, uitstekende stedenbouwers te zijn. Hij wist, dat bij geen anderen Germaanschen stam het persoonlijk initiatief zoo krachtig ontwikkeld was als bij de Hollanders. En zoo meende de Hertog goed te doen, Willem van den Hove en zijn Remonstranten allerlei voorrechten te geven, die men anderen buitenlanders onthield. ☼ Er schijnt lang onderhandeld te zijn. Maar op 7 November 1619 kwam een octrooi tot stand, waarvan het origineele exemplaar thans nog in het staatsarchief van Kiel te vinden is. Dit octrooi is in de Nederlandsche taal geschreven, die

toen immers wereldtaal was. Het octrooi luidt: 1) „Wy Frederich van Godes genaden Erve tot Noorweegen, Hertoch tot Sleeswijk Holstein, Stormaren ende Ditmarschen, Grave tot Oldenborch ende Delmenhorst etc. doen cont mits deesen: Also ons verthoont (dargestellt) is door persoonen van goden gelove ende qualiteit, datt veele luijden in Hollandt, die Remonstranten genaemt werden, woll solden geneijcht sijn, om haer (sich) van daer (dort) in onsen gebiet te begheven, om alhier onder ons gebiet te bouwen, haer huijslich needer te setten, de vrijheyte haerder (ihrer) Religie te belevende ende hare negotie ende neringhe te drijven, wanner deselve bij ons aenghenomen ende met eenghe gherequireerde (geforderten) vrijheeden voorsien worden. So is, dat wij op derselve voorgeven rijpelijk ghelet ende hieruo gehoort hebbende hat avis (Meinung) van den Luiden van onsen Rade beweegt sijn geworden te sinsenteren ende vergonnen mits deesen aen alle sodanighe als hare wooninghe sollen willen nemen om de vrijheyte haerder Godsdienste te belevende, seker plaetse van wooninghe aen de eijderstroom aen ende rontom de drie sluijsen vant nieuwe werk oft nieuwe veer. Alwaer sij sollen mogen stichten (gründen) ende bouwen een nieuwe stat ende drijven aldaer hare neringhe ende negotie sonder verlet (Behindering) van jemanden, onder ende met conditien ende vrijheeden als volckt . . .”. ☞ Terstond, nadat het octrooi tot stand was gekomen, gingen de Arminianen, die tijdelijk naar Antwerpen waren gegaan en daar een Remonstrantsch-Gere-

formeerde Gemeenschap hadden gevormd, naar hun nieuwe vaderland. Willem van den Hove stelt de Westkust van Sleeswijk-Holstein, waar Eider en Treene samenvloeien en waar de Remonstranten zich zullen vestigen, voor als een land, overvloeiende van melk en honig. In de jaren 1620 tot 1623 trekken talrijke Nederlandsche Remonstranten naar de te bouwen stad, die zij uit dankbaarheid Friedrichstadt noemen, nadat zij eerst spottend door de Holsteiners „de stad der 25 huizen” was genoemd. Bij de stichting van de stad treden op den voorgrond o.a. dr. Pieter van Dam en diens broeder Willem van Dam, uit Amersfoort; Pieter de Graef uit Amsterdam, een broer van burgemeester De Graef; een zekere Marcus Gualtherus; eindelijk Pieter Tristeyn, die burgemeester van Friedrichstadt wordt. ☞ De Hollandsche nederzetting aan de kust van Sleeswijk-Holstein blijkt fascineerend op

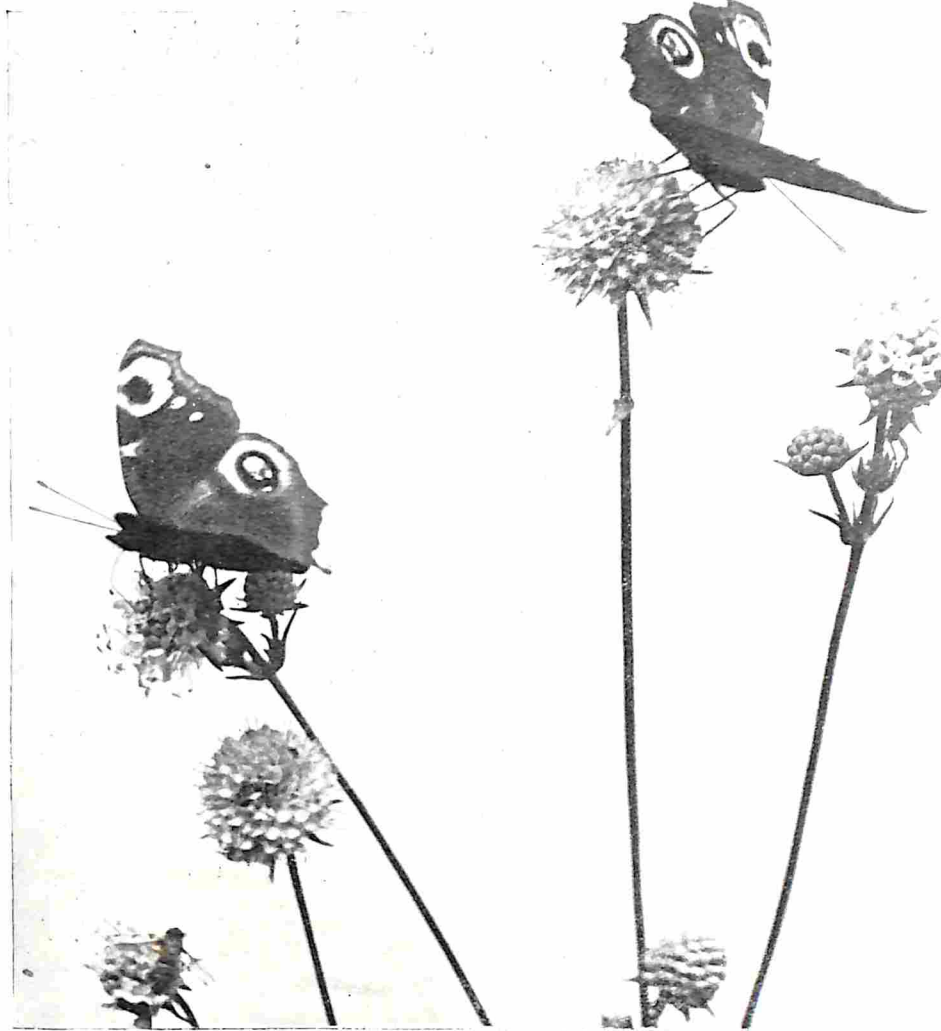
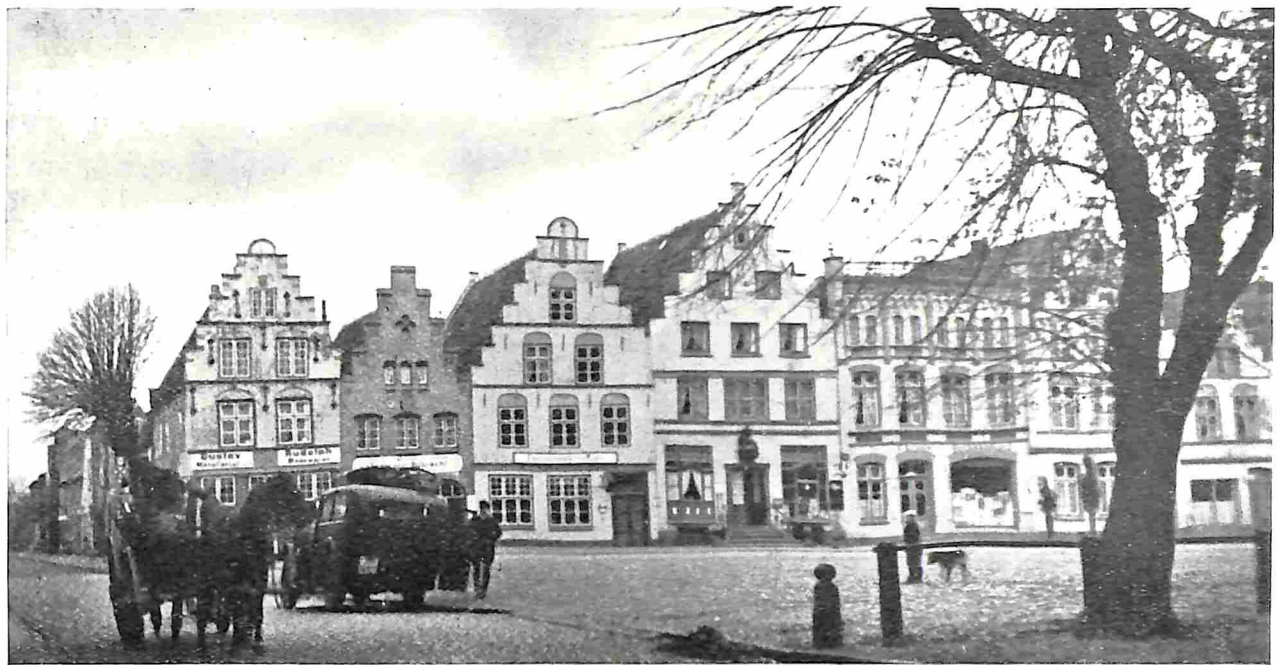

Foto Bartels

EEN PAARTJE DAGPAUWOOGEN

andere Nederlanders te werken. Maar ook uit Duitschland trekken allerlei personen naar Friedrichstadt. Uit andere landen komen weldra eveneens emigranten, vooral personen, die om des geloofs wille vervolgd werden. Weldra wonen er naast de Gereformeerde-Remonstranten ook Doopsgezinden, Kwakers en de z.g. Poolische broeders (socialen). Er komen ook Roomsche-Katholieken. Eindelijk verschijnen de Joden. Friedrichstadt wordt als het ware een religieuze vrijhaven. Doch het wordt eveneens een handelscentrum en hoopt een wereldhaven te zullen worden. ☞ Het is zelfs de wensch van den Hertog, dat Friedrichstadt een tweede Amsterdam zal worden. Hij hoopt, dat

HET MARKTPLEIN TE FRIEDRICHSTADT

men ook Roomsche-Katholieken. Eindelijk verschijnen de Joden. Friedrichstadt wordt als het ware een religieuze vrijhaven. Doch het wordt eveneens een handelscentrum en hoopt een wereldhaven te zullen worden. ☞ Het is zelfs de wensch van den Hertog, dat Friedrichstadt een tweede Amsterdam zal worden. Hij hoopt, dat

1) de tusschen haakjes geplaatste woorden zijn later aangebracht.

DE PLAS

HET heeft geregend. ☼ De donkere asfaltweg, die met een wijden zwaai door het plantsoen trekt, is zwart geworden; aan de kanten ligt de gelig-grijze modder. Door het natte loover ritselen de druppels één voor één naar den grond, en het is, of er een vogel door de takken schuift. De wolken zijn weggedreven, en de hemel is melkwit, maar glanst van het zonlicht, dat daar achter schijnt. ☼ Wij zijn uitgegaan. ☼ Natuurlijk! Na zoo'n regendag! En de kinderen trekken juichend van den eenen plas naar den andere, strooien er stukjes gras op, die als groene bootjes blijven drijven, en zij hebben pret, als zij in het, spiegelend water den hemel en de boomen, zichzelf en elkander en ons zien. ☼ Ik kan mij levendig voorstellen dat de kinderen dol op plassen zijn. ☼ Zoo'n plas . . . het is een brokje licht in de triestheid van den weg; het is een glimlach in een donker huis; het is een zingende vogel in een somber straatje; het is een weldadige scherts op een lange wandeling. ☼ Neen, zoo'n plas is nog meer. Het is de lieflijkste humor, waartoe de natuur in staat is. Wie heeft het ooit tot zóó'n radicalen spot kunnen brengen, als zoo'n simpele plas? De heele wereld staat er onderstboven: de boomen groeien naar omlaag, en de menschen kleven als vliegen met de voeten aan den grond en hangen met hun hoofden naar beneden; de hemel koepelt zich ver daaronder. Ik moet den eersten schrijver nog lezen, die zóó absoluut den gek heeft gestoken met alle verhoudingen en met alle traditie. ☼ Maar . . .

de plas is mild. Zij dompelt haar komische visie ophetheel al in den z a c h t e n glans van haar spiegelend water. Zij hekelt niet, is niet sarcastisch, zij is niet bijtendironisch. Niets van dit alles. Want zij glimlacht door haar t r a n e n heen. En als dit geen humor is, weet ik het niet.

Ws.

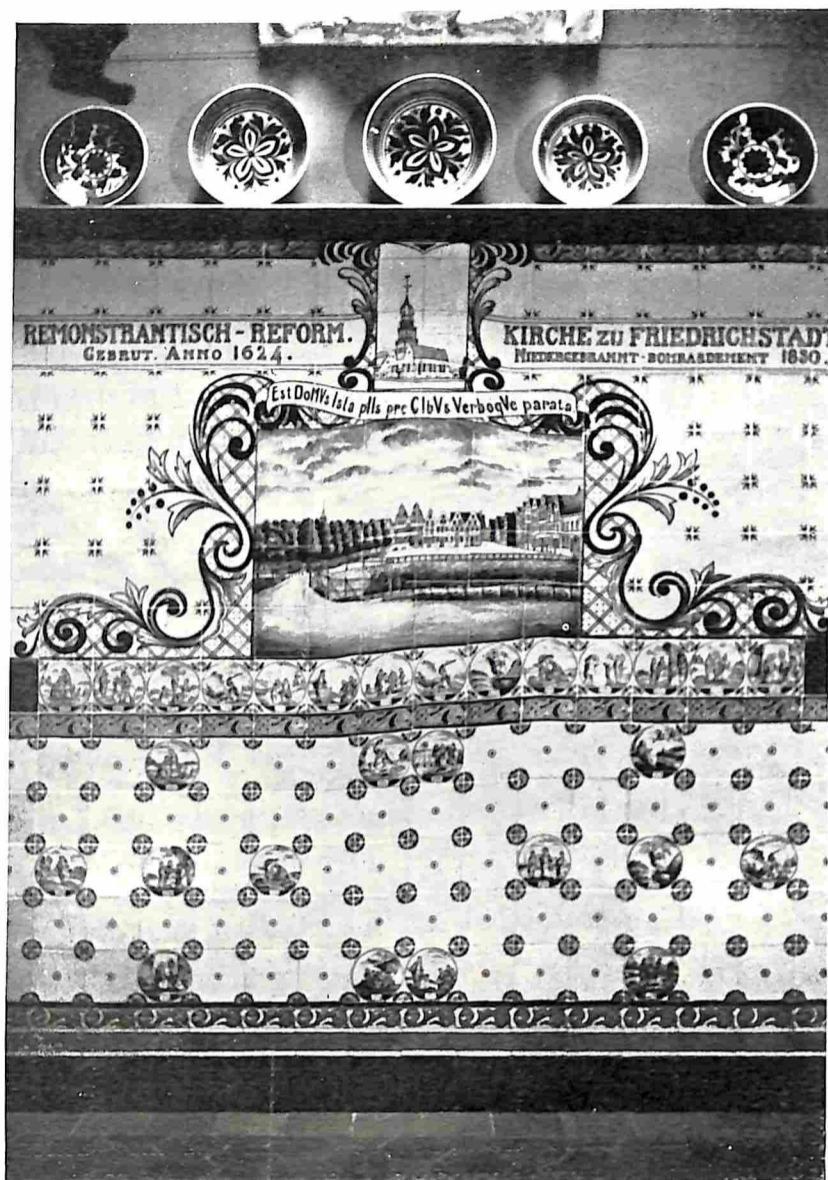
HET „PALLUDENUS-HAUS”

HET WERD GEBOUWD DOOR DEN WIJNHANDELAAR PALLUDENUS EN IS EEN DER MOIESTE HISTORISCHE MONUMENTEN VAN DE „HOLLÄNDERSTADT”

onder knappe Hollandsche leiding deze stad nog eens Hamburg van zijn plaats zal verdringen. Handelsverbindingen worden met de geheele wereld, zelfs met Abessinië aangeknoopt. ☼ Helaas is van die groote plannen weinig in vervulling gegaan. Friedrichstadt ontwikkelde zich, maar het werd geen tweede Amsterdam en zelfs geen tweede Hamburg. ☼ Wel werd Friedrichstadt een belangrijke provinciale handelsstad. Men zou het met een Enkhuizen of een Hoorn kunnen vergelijken. Ook het stadsbeeld is typisch Nederlandsch klein-stedelijk. Het mocht dan waar zijn, dat het Nederlandsche element numeriek weldra de leiding verloor, de Nederlandsche geest, de Nederlandsche stijl, de Nederlandsche traditie bleven in Friedrichstadt heerschen. Ook op het oogenblik zijn er nog verschillende sporen, die de Nederlandsche afkomst verraden. ☼ Het stadsbeeld is ten deele bewaard gebleven. Er is een „Mittelburgwall”, een karakteristieke Hollandsche gracht. De woningen op het Marktplaats met haar trapgeveltjes zijn Nederlandsche huizen. Nederlanders hebben deze stad gesticht. Nederlandsche namen staan op de deuren geschilderd. Nederlandsch bloed vloeit den „Friedrichstädter” door de aderen. Nederlandsch bloed en Duitsch bloed hebben zich hier vermengd. Zoo is Friedrichstadt een monument van Nederlandsch-Duitsche samenwerking geworden. ☼ En nog is de rol van Friedrichstadt niet ten einde. Thans is deze plaats een centrum van drooglegging der zee en het land, dat hier op de Noordzee zal worden veroverd, zal even groot zijn als het gedeelte van Noord-Sleeswijk, dat na het gehouden plebisciet aan Denemarken gekomen is. Zoo blijft de Nederlandsche geest te Friedrichstadt voortleven en heeft men zelfs met Nederland den vijand gemeen, die ook beider vriend is: de zee!

DE DEUR VAN HET „PALLUDENUS-HAUS”

FRIES IN HET REMONSTRANTEN-HUIS. VOORSTELLEND HET MARKTPLEIN TE FRIEDRICHSTADT

Over een oud huis en een witte juffer (Slot van bladz. 303)

OPGRAVINGEN in de naaste omgeving bleven niet zonder resultaat en al wenschen wij objectief te blijven en niet alles zoo maar aan te nemen, wat een handig etymoloog ons voorziet, wij zijn nochtans overtuigd, dat wij, wat Kernheim aangaat, op „gewijden” bodem staan. ☼ Wie trouwens het volksverhaaltje over de Spaansche ruiters goèd leest, kan daar ook iets meer in zien, dan een plunderende bende, die door een hoornsignaal op de vlucht wordt gejaagd. De naam Kernheim is overigens veel ouder dan de Spaansche tijd, uit 1426 dateert de oudste leenbrief en hij bevat ook den naam reeds. ☼ De verschijning van Kernheims witte juffer wijst alzoo terug op een oer-ouden eeredienst. De witte vrouwen (of priesteressen) waren bij voorkeur de schakel tusschen de heilige godheid en de lagere massa. Zij waren de witte (denk in dit verband aan weten en verwittigen), wijze vrouwen, de draagsters van de oude wijsheid. De vraag rijst of de verschijning, gebonden aan een bepaalde plaats, ook een beteekenis heeft als afweer-, dus indirect als beschermingsmiddel, maar om niet al te uitvoerig te worden, verliezen we ons niet in deze aanlokkelijke bespiegelingen. ☼ Bovenal staat wel vast, dat de plaatsen, waarvan de volksmond getuigt, dat de „Witte Juffer” er verschijnt, merkwaardig zijn geweest en voor ons eerbiedwaardig dienen te blijven. ☼ En opmerkelijk mag het wel genoemd worden, dat de heugenis

aan deze oude, oude dingen, de herinnering aan de riten en plechtigheden, die voor duizend en méér jaren geleden hier werden onderhouden nimmer verloren is gegaan, wijl het volk de overlevering trouw bewaart en — hoewel zeer verandert, vermomd — verder draagt door de tijden heen. ☼ Oogenschijnlijk hebben we te doen met kinderlijke, inhoudlooze vertelsels, doch daarbinnen ligt de rijke, waardevolle kern besloten. Juist de eigenaardige vermomming waarborgt het behoud van de kern, al is het niet iedereen gegeven deze te ontsluiëren. ☼ De verhalen van onze grootouders, de met-een-glimlach van „we weten wel beter” vertelde geschiedenissen, ze hebben een rijken, diepen zin en daarom getuigt het van grenzeloze oppervlakkigheid om verwaand of medelijdend neer te zien op die overleveringen en geringschattend te zeggen: „Och wat — niets dan bijgeloovige kletspraat.” ☼ Achter de simpele verhalen staan de groote mysteriën, heilig en onaantastbaar of duister en verschrikkelijk, die mysteriën, welker draden wij ook nog over ons zelf heen voelen en die wij trachten na te speuren in den nevel van het verleden. ☼ Kernheim! Het oude huis ligt in den stormachtigen regenavond verloren. De hooge beuken kreunen en door de toppen raast de Noordwester als een onweersaanstaande branding. De vensters zijn gesloten, donker loert het water in den vijver van Hanenburg geheimzinnig is de duisternis . . . ☼ Ik zit in mijn veilige kamer bij het licht van de lamp en ik denk aan „de Witte Juffer” en haar rusteloozen tocht door de tijden . . . ☼ Wij dragen het relaas van haar verschijning voort en voelen ons door onzichtbare draden verbonden met het verleden, dat zijn geheimen wel nimmer zal prijsgeven, doch dat ons niettemin in vele opzichten blijvend weet te boeien . . .

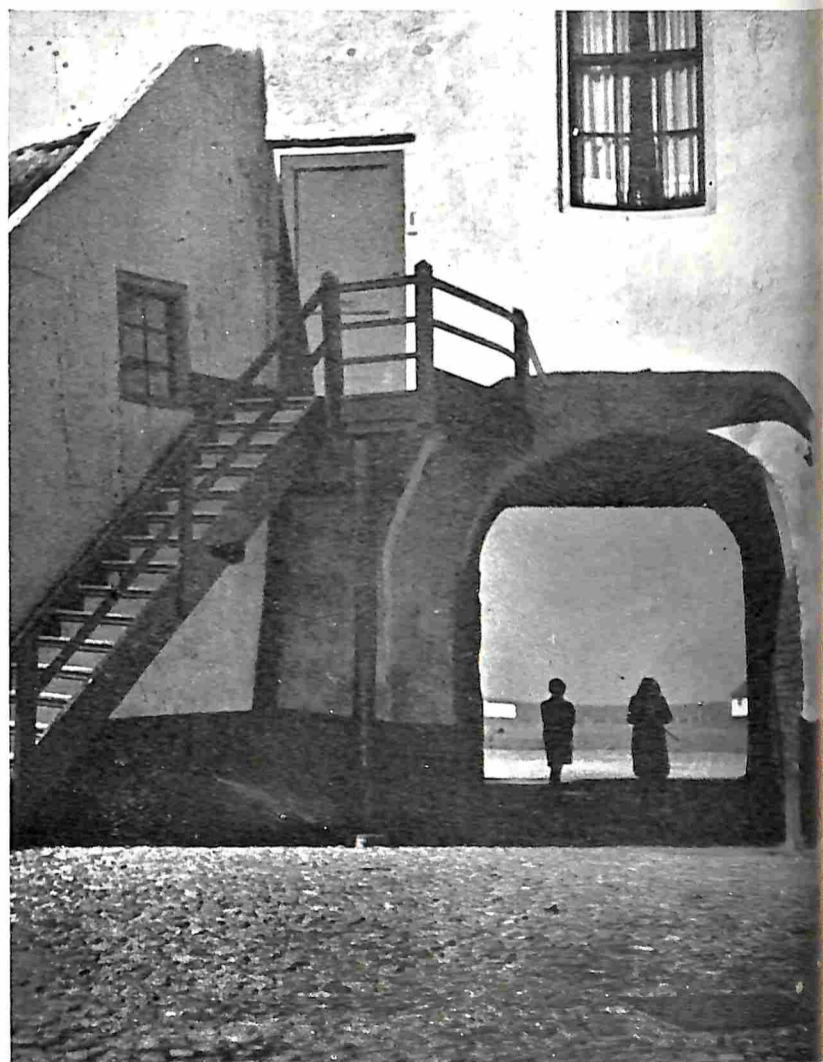

Foto P. Maric
ZON EN SCHADUW BIJ DE VISCHPOORT TE HARDERWIJK